

Møte for lukkede dører, Stortinget 6. august 1909

Møte for lukkede dører i Stortinget  
den 6. august 1909 kl. 18.40.

Præsident: Liljedahl.

Møtet sattes for lukkede døre.

Præsidenten: Jeg foreslaar at regjeringens medlemmer gives adgang til møtet. - Da ingen har uttalt sig derimot, ansees det som bifaldt. Efter henstillen fra forsvarsministeren foreslaar jeg likeledes at der, foruten for de 2 avdelingschefer som tidligere har været tilstede i logen her, ogsaa gives adgang for 2 andre av forsvarsdepartementets funktionærer, som har været med at utarbeide den beregning som nu er forelagt. - Da nogen indvending derimot ikke er fremkommet, ansees det som bifaldt.

Man fortsatte den i møte for aapne døre paabegyndte debat angaaende avsnit 12 ("infanteriets detaljeorganisation") i den forsterkede militærkomites indstillinger angaaende hærordningen (indst. S. XXXXII for 1908 med tillæg og 1909, jfr. dok. nr. 1 med tillæg for 1909).

Præsidenten: Jeg gir nu ordet til militærkomiteens formand som er den som nærmest har foranlediget dette møte for lukkede døre.

Bratlie: Jeg skal i anledning av hr. Sands skraasikre beregninger faa lov at henvise herrerne til den offisielt overleverte beregning som vi nu har faat fra forsvarsdepartementet. Resultatet av denne beregning finder herrerne paa 3die side av de utleverte blade. Der staar midt paa siden: "En fastlønnnet underofficer koster altsaa kr. 700,00 mere pr. aar end en vernepliktig officer." Saa kommer dernæst: "Utbyttes nu: 1) ved 295 kompanier, batterier og eskadroner i 1ste opbud en vernepliktig officer med en fastlønnnet underofficer" - og det er netop det som der er tale om her at gjøre; ved infanteriet har vi 168 kompanier; men skal man gjennemføre regelen ved infanteriet, maa det ogsaa gjøres ved de andre stridende vaaben, og da faar vi ialt det antal kompanier og tilsvarende avdelinger som staar her, nemlig 295 - skal man utbytte én vernepliktig officer altsaa ved hver av disse avdelinger med en fastlønnnet underofficer, saa "blir merutgiften kr. 206 500,00." Jeg tænker det vil sees, at dette svarer temmelig nøiagtig til hvad jeg iformiddag sa det antagelig vilde koste at foreta denne ombytning ved infanteriet, nemlig omtrent kr. 150 000; for alle de stridende vaabenarter tilsammen vil det altsaa koste kr. 206 500,00 aarlig. Saa heter det videre i departementets beregning, at hvis man utbytter "ved 65 bataljoner m.v. de vernepliktige officerer som adjutanter med faste løytnanter" blir merutgiften derved kr. 130 000,00. Fremdeles kommer der som punkt 3: Utbytter man "ved 29

kompanier i 2det opbud de vernepligtige kapteiner med fastlønnede underofficerer, blir merutgiften kr. 33 700,00." Tilsammen vil altsaa ombytningen bare av de vernepligtige officerer som nu er nævnt, med fastlønnede tjenestemænd, medføre en merutgift av kr. 370 200,00 aarlig. Og saa tilføies der end videre: "Foruten de 29 vernepligtige kapteiner er i 2det opbud samt for etappetjenesten regnet ca. 350 vernepligtige løytnanter". Det er ikke medregnet under 1, 2 og 3. "Disse maa i en eller anden form remplaceres." Man faar altsaa efter den av departementet meddelte opgave ikke den utbytning som der her er tale om, for mindre end en aarlig merutgift av kr. 370 200,00, og desuten maa der findes utvei til at remplacere 350 vernepligtige løytnanter, hvis stillinger hr. Sand i sit forslag ikke har gjort nogen foranstaltning til at faa utfylt. Saa kommer der til slutning hos departementet: "Hvis man istedenfor 1 fastlønnet sersjant ved samtlige kompanier, batterier og eskadroner i 1ste opbud opfører en vernepliktig sersjant og altsaa reduserer antallet av fastlønnede sersjanter med 1 pr. kompani utover hvad militærkomiteen foreslaar, vil indspares kr. 236 000,00, mens der kommer i merutgift kr. 76 700,00." Nettobesparelsen ved denne reduktion av det faste befal blir saaledes kr. 159 300,00. Naar man trækker det fra, skulde altsaa den aarlige merutgift ved hr. Sands forslag istedenfor kr. 370 200,00 bli kr. 210 900,00. Herved er imidlertid at bemerke, som jeg før har sagt, at dersom den ene fastlønnede sersjant pr. kompani kan indspares efter hr. Sands forslag, saa kan den det ogsaa efter vort. I overensstemmelse med hva de militære myndigheter har fremholdt, er imidlertid komiteens øvrige medlemmer av den mening at dette ikke lar sig gjøre, væsentlig av hensyn til fredstjenesten. 4 fastlønnede sersjanter pr. kompani er nødvendige; den besparelse kan derfor hverken hr. Sand eller vi forsvarlig foreslaa.

Det sidste som staar her i departementets beregning: "Regnes der istedenfor fastlønnede officerer fastlønnede underofficerer" o.s.v., tar jeg ikke med, fordi der ikke er nogen som har foreslaat, at man skal ombytte fastlønnede officerer med underofficerer. Den ting har ikke været bragt paa bane, hvorfor bemerkningen derom - synes jeg - ikke passer ind her.

Det viser sig altsaa efter den beregning som vi har her, at det vil koste kr. 370 200,00 om aaret at gaa paa ombytning av vernepligtige officerer med fastlønnede underofficerer i den utstrækning som hr. Sand foreslaar, og desuten vil der indtræ 350 vakanser - jeg vil tilføie mere end vi nu har, jeg skal senere forklare hvorfor jeg gjør det - i løytnantsstillinger som man maa fylde paa en eller anden vis i krigstilfælde. Det fradrag som kan gjøres i den anførte utgift, hvis Stortinget, i strid med hvad de militære myndigheter anser for at være forsvarlig, reduserer sersjanternes antal til 3 pr. kompani, istedenfor som vi foreslaar 4, det kan likesaa godt gjøres efter vort forslag som efter hr. Sands. Jeg finder

imidlertid paa det bestemteste at maatte fraraade at denne reduktion foretages, og jeg tror ikke det vil vare længe, før vi blir nødt til at sette den 4de sersjant op igjen, om man foretar reduktionen. Der er, allerede som det nu er, foretat en ikke ubetydelig reduktion av underofficersantallet, og det forundrer mig meget at hr. Sand kan anbefale at man gaar endnu videre i den retning.

Ved siden av disse opplysninger, som indeholdes i de beregninger som er kommet fra departementet, har jeg ogsaa endel andre opplysninger at gi, og det er væsentlig av hensyn til dem at jeg har bedt om at faa møtet sat for lukkede døre. Jeg vet, ut fra mit kjendskap til forholdene, at der hvert eneste aar - desværre - viser sig ved vore mobiliseringsoppgjør en betydelig mangel paa officerer og underofficerer, selv for den første opsætning ved utbruddet av en krig. Hvis man vilde ta for sig for nogen aar de planer som hvert aar utarbeides for hærens feltopsætning, saa vilde man faa se at vi stadig staar med huller baade i officers- og underofficersstillinger, som nødvendigvis maa have utfylt i krig; dette forringer i noksaa bedrøvelig grad hærens krigsberedskap, men derom kan man jo ikke meddele opplysninger i et offentlig møte. Jeg henvendte mig imiddags til forsvarsdepartementets avdelingschef for den spesielt militære avdeling, og bad ham om at han i den korte tid han hadde til raadighet, vilde finde fat i de for indeværende mobiliseringsaar approberte planer, som er utarbeidet i generalstaben, og utdra derav hvorledes det forholder sig med dette nu. Skjønt han har hat liten tid, og den oppgave han har hat at bygge paa, ikke har været helt fuldstændig - den generalstabsofficer som har med detaljberegningen i dette, er ikke tilstede i byen, han er vist bortreist for tiden - har avdelingschefen dog av det materiale han har hat, kunnet ta ut endel opplysninger siden forrige møte, og disse har han da git mig. Jeg skal meddele hovedindholdet av dem. Jeg sa her i formiddag, at der er en hel del officerspladse som maa utfyldes ved mobilisering, men som vi ikke har og heller ikke kan ha besat i fred, fordi baade økonomiske og andre hensyn medfører at vedkommende institutioner da ikke kan være i virksomhet. Alle disse pladse maa utfyldes ved mobilisering, i den utstrækning man kan, med vernepligtige officerer. Hvis man ikke har vernepligtige officerer at ta til, blir man nødt til at ta fastlønnede officerer i betydelig antal bort fra deres stillinger ved avdelingene for at faa behovene utfylt. Efter den for øieblikket gjældende mobiliseringsplan have der 50 fastlønnede officerspladse som ved mobilisering maa besettes med vernepligtige officerer, fordi de fastlønnede maa avgives til tjenestestillinger som ikke fungerer i fred. 50 fastlønnede officersstillinger vil altsaa, i tilfælde av sløifning av den vernepligtige officersinstitution, bli ledige ved avdelingene uten at kunne utfyldes. Dertil kommer, efter hvad der er oplyst i den oversigt vi har faat, at der er en vakance for tiden av 466 vernepligtige løytnanter alene ved infanteriet.

Dette skriver sig fra, at den tilgang man har faat til krigsskolens nederste avdeling, ikke har været tilstrækkelig til at utfylde behovet. Endvidere er det oplyst fra mobiliseringsplanen at vi mangler alene ved infanteriet - i linjen og landvernet - 1438 underbefalingsmænd. Vi vil erindre allesammen, at den sidste Hjorth-Sverdrupske hærorganisation utvidet hæren i en ganske betragtelig grad, og gjorde den større end den var før. Dette opnaades derved at antallet av fastlønnede befalingsmænd ved hver enkelt avdeling blev nedsat. Man opsatte fastlønnet befal i tilstrækkelig grad kun i 1ste opbud, og i mindre utstrækning i 2det opbud, landvernet. Forøvrig utfyldte man befalsstillingerne med vernepligtige officerer og underofficerer, som man forutsatte man vilde erholde ved frivillig indtrædelse av tilstrækkelig mange paa de militære skoler; man tænkte sig, at de vilde ta den utdanning disse skoler gir, og derefter gaa ind i civile livsstillinger, hvor de blev staaende disponible for det tilfælde at hæren skulde opsættes til krig. Av den grund blev baade officersskolerne og underofficersskolerne betydelig utvidet efter gennemførelsen av den Hjorth-Sverdrupske organisation, idet der maatte gives plads, foruten for dem som skulde utdannes til fastlønnede stillinger, ogsaa for et stort antal elever som man hadde behov for i vernepligtige befalsstillinger i tilfælde av krig. Disse var det forutsætningen skulde gaa over i det civile liv efter utdannelsen ved militærskolerne og nogen aars vernepligtseksersis, for saa bagefter at føres paa mobiliseringslisterne i løpet av de gjenværende vernepligtsaar, til anvendelse i krigstid. Nu har det imidlertid vist sig, at man ikke har faat helt ut den tilgang til krigsskolen som behøves for at utfylde alle de organisationsmæssige pladse for vernepligtige officerer, endskjønt man, som vi hørte, har tat op rub og stub ind paa krigsskolen, av alt som har meldt sig. Derav er fremgaat den følge, at vi nu staa med en mangel av 466 vernepligtige løytnanter. Videre har det vist sig at heller ikke tilgangen til underofficersskolerne altid har været tilstrækkelig. Den har været litt fluktuerende, eftersom tiderne har været i økonomisk henseende, men gjennomgaaende har den været for knap. I gode tider har det særlig været vanskelig at faa underofficersskolernes elevpladse utfylt, der har da næsten overalt været vakanser - noget som er nærmere oplyst i indstillingen, naar vi kommer til underofficersskolerne. Man har ikke faat det planmæssige antal av elever utfylt. Hr. Sand har fremholdt at vi har en hel del uteksaminerte underofficers elever som ikke kan komme i fastlønnede stillinger. Og det er sandt nok. Men det er saa langt fra at det er overflødig, det antal vi har av saadanne folk, at det tvertimot er altfor litet til at det planmæssige antal, som det er beregnet at man skulde faa utfylt ved mobilisering, virkelig kan fyldes. I det antal som mobiliseringsplanen tilsiger at man skulde ha i

linjen og landvernet, staar man for øieblikket med en mangel av 1431 underbefalingsmænd med utdannelse ved underbefalsskolerne. Jeg mener under disse omstændigheter, at det vilde være letsindig av Stortinget at gaa hen og stryke den vernepligtige officersinstitution, med den forutsætning at man derefter skal kunne utfylde ikke alene de pladse man organisationsmæssig har for vernepligtige underofficerer, men ogsaa alle de pladse som nu er beregnet utfylt av vernepligtige officerer, med folk uteksaminert fra underofficersskolerne. Jeg tror der er grund til at rope et varsko her, og jeg tror Stortinget bør betænke sig vel paa dette. Og hvis Stortinget gaar til det hr. Sand foreslaar, vil jeg man i ethvert fald skal være opmerksom paa at vi har ropt et varsko. Den mobiliseringsplan som kunde opstilles, efterat den forandring var gjennemført, vilde se ganske anderledes bedrøvelig ut end den vi nu har, men jeg tænker herrerne selv maa erkjende, at allerede den er bedrøvelig nok, hvad befal angaar. Det er bedrøvelig nok at der mangler saa mange befalingsmænd, av det antal som organisationen forutsætter, som jeg før har oplyst at vi mangler for tiden, fordi der ikke faaes fornøden tilgang til skolerne; men endnu meget bedrøveligere vilde det bli, om forholdet skulde bli saa meget værre end det nu er, som tilfældet vilde bli om vi sløifet de vernepligtige officerer. Dette tror jeg herrerne bør tænke paa, før Stortinget gaar til at fatte sin beslutning i dette spørsmal.

Dette var de oplysninger som jeg vilde meddele. Men saa er der endnu en anden ting, en anden bemerkning, som jeg ikke kan tilbakeholde her, og det er min forundring over den maate hvorpaa forsvarsdepartementets chef med sit kjendskap til forholdene har optraadt i dette spørsmal. Jeg har her i min haand et skrift, som den nuværende chef for forsvarsdepartementet har utgit i 1897, og som heter "Norges forsvar". Deri uttaler han sin opfatning av vort forsvars stilling for tiden, og der finder jeg paa side 75 uttalt følgende om vort befal: "En betydelig svakhet medfører for vor hær den omstændighet at vi mangler en stor mængde befalingsmænd. For de faste bestillingsmænds vedkommende har vi vistnok i linje og landvern paa det nærmeste det planmæssige antal. Ved de nu indførte aldersgrænser har man ogsaa sikret sig imot at faa altfor gamle folk staaende i befalstillingerne. For officerernes vedkommende vil dog reformen først ha virket fuldt ut om 8 aar, og det vilde for en hurtig ordning av forsvaret nok være ønskelig, om denne periode kunde avkortes, hvad der let kan ske. Paa vernepliktig befal er der en stor mangel. Uagtet det nu er 12 aar siden hærordningsplanen er vedtat, er der merkelig nok ikke utdannet en eneste vernepliktig officer for specialvaabnene, uagtet planen dog forutsætter dette, og der er først fornylig paabegyndt utdannelsen av nogen ganske faa. Selv ved infanteriet manglet der i 1896 - paa grund av for liten tilgang - i linje og landvern ca. 100 vernepligtige officerer. Ialt kan man sette, at der for en fuldstændig opsætning av vor

hær mangler med runde tal vel 1000 vernepligtige officerer og omtrent likesaa mange vernepligtige underofficerer. Naar saa lokalvernet kommer til, kan vi regne at vi med et rundt tal vilde ha bruk for tilsammen 2500 vernepligtige officerer og underofficerer mere end vi har." Og saa fortsætter hr. Lowzow videre: "vilde man med ett slag faa mangelen rettet, kunde det ske ved at der sættes ekstraordinære kurser igang, enten selvstændige eller i forbindelse med de bestaaende undervisningsanstalter. Officerseleverne maatte tages blandt unge mænd med høiere eksamener; studenter og teknikere maatte være forberedt paa at yde en betydelig kontingent, men saa burde de ogsaa faa sin tjenestetid regnet sig tilgode som anciennet ved ansøgning om stillinger i statens tjeneste. Kursernes længde burde saavel for officers- som underofficerseleverne sættes til et aar, hvorefter fulgte praktisk tjeneste i hæren." - Efter dette kommer i hr. Lowzows skrift som en slags konklusion følgende: "Naar den ordinære befalsutdannelse fortsættes, vilde man for en lang aarrække sikre os en rikelig reserve av vernepligtige befalingsmænd, der ikke alene kunde erstatte avgang under krig inden opbudene, men ogsaa tilføre de irregulære afdelinger et overmaate stort tilskud i kraft."

I denne brochyre, som statsraad Lowzow har utgit, og hvori han fremholder sine anskuelser om det forsvar vi har, og om hvorledes det er stillet, fremholder han efter min mening baade med klarhet og tydelighet den betænelige svakhet ved vort forsvar for tiden, at vi mangler en stor mængde av utdannede vernepligtige officerer og underofficerer, og han anviser, for at rette herpaa, den utvei at vi bør igangssette ekstraordinære kurser for at avhjælpe mangelen. I disse kurser vil han vi skal ta ind som officerselever unge mænd som har bestaaet de høiere eksamener, saaledes studenter, teknikere o.s.v., og saa la dem avtjene sin vernepligt ved at gjennemgaa de anbefalte etaarige officerskurser. Men samtidig med dette, hr. præsident, kommer forsvarsdepartementets chef hr. Lowzow nu her i salen og foreslaar, ikke alene at tanken om disse ekstraordinære officerskurser skal opgives, men at overhodet hele utdannelsen av vernepligtige officerer i etaarige kurser ved militærskolerne skal sløifes; selv det vi ordinært har av denne slags utdannelse nu, vil han vi ikke længere skal fortsætte. Det undrer mig i høi grad at en mand i forsvarsministerens stilling, med følelse av ansvar for forsvarets krigsdygtighet om noget kommer paa, kan være letlivet nok til at uttale sig paa en saadan maate her i Stortinget, som statsraad Lowzow her har gjort. Sammenligner man hans uttalelser nu med hvad han tidligere har tat tilorde for i stik motsat retning, saa kan efter min mening hans stilling nu ikke gjøre noget tillidvækkende indtryk. Jeg har villet si helt ut ifra om dette spørsmal itide, og jeg fraskriver mig ethvert ansvar for hvorledes organisationen kommer til at virke, dersom man nu, uten at skaffe noget andet og bedre, eller i ethvert fald likesaa godt, isteden gaar paa forslaget om

at sløife det vernepligtige officersbefal som vi har hat hittil, og som vi sandelig ikke kan undvære. Jeg tror enhver maa forstaa, at vi har bruk for hver eneste mand som vi kan faa til frivillig at gjennemgaa de militære skoler, baade officers- og underofficersskolerne; vi trønger dem alle som vernepligtige officerer eller underofficerer i krig, og endda vil vi desværre faa nok av vakancer.

Statsraad Lowzow: Hr. Bratlie gjorde mig den ære at oplæse en del av en av mine tidligere brochyre. Jeg tror ikke det skal bevise, at jeg ikke har følt mit ansvar likesaa meget nu som tidligere, naar det gjælder armeen. I 1897 stod vi for det første ganske anderledes daarlig end nu, og med en hærordning som paa langt nær var gjennemført. Vi hadde vakancer dengang, og vi har vakancer nu; men jeg tror nok man kan si, at disse tal som hr. Bratlie selv har nævnt, de faar behandles som ting der ogsaa kan underkastes endel kritik. Vistnok er der vakancer nu blandt de faste officerer, og det blir vanskelig at faa en organisation som vi har raad til at holde, som gir os alle de faste officerer vi skal ha i krig. Den nye organisation, som nu skal gjennemføres, skal gi os en hel del av de staber vi tidligere har manglet, og naar vi faar utfylt disse vakancer i staberne, blir der 90 officerer mere, og forsaavidt blir tilstanden bedre. Vi mangler 400 officerer, blev der oplyst, som maatte erstattes med underofficerer; det er altsaa vernepligtige officerer, som maa erstattes med underofficerer. Nu har man jo her netop talt om hvorvidt en underofficer eller en vernepligtig officer var den bedste mand man kunde ha. Hvis underofficeren er likesaa god som den vernepligtige officer - og det er det som saa mange tror - blir ikke vakancerne vanskeligere at erstatte end de er nu. I den beregning som departementet har opsat, er der tat med hensynet til behovet i krig. Denne beregning er opsat for at gi nogen holdepunkter. Der kunde være meget at si om det, men det vilde ta for lang tid. Det er i beregningen anført, at hvis man sløifer en fast underofficer, som hr. Sand foreslaar, fordi en av de faste underofficerer gaar over til at erstatte en vernepligtig officer, saa gjør man regning paa at man utdanner en vernepligtig underofficer mere. Dette er tat med i beregningen, idet man fra den besparelse hr. Sand faar, trækker hvad det vil koste at utdanne en vernepligtig underofficer. I saa tilfælde blir der ingen flere vakancer paa noget hold end der har været tidligere, og vil bli. Forøvrig er der ikke oppgjort endnu noget mobiliseringsoppgjør for den nye armé vi vil faa; og man faar ikke noget fuldt indtrykk av hvorledes forholdene vil bli, før man baade har set oppjøret, og vet hvad tallene betyr. Disse 1400 vakancer er rigtige nok - jeg har ikke hat tid til at faa disse opgaver gjennemgaaet nu, jeg har først fornylig hørt tale om at formanden i militærkomiteen har villet gjøre bruk av dem - og jeg vet at disse 1400

vakanser er inden linje og landvern. I landstormen er der endnu en hel del mere. Men jeg antar at det væsentlig er korporaler, og vi faar ikke paa nogen maate korporaler, halvtropchefer til hele armeen, som har fuld utdannelse som underofficerer. Vi maa som korporaler utta folk fra geleddet; det har vi til alle tider gjort, og det maa gjøres nu ogsaa. Derved fyldes disse 1400 vakanser. For os at skaffe en armé hvor hver eneste befalspost er besat, uten at man behøver at ta nogen op fra geleddet, tror jeg ikke der lettelig vil bli tale om.

Med hensyn til min holdning til disse ting vil jeg si, at efter den sterke motstand mot utdannelse av de høiere skolers elever til underbefalingsmænd, efter de faste officerers uttalelser mot sløifning av de vernepligtige officerer og efter den departementale komites forslag har jeg ment, at dette at faa vernepliktig befall i de lavere stillinger, bestaaende av elever fra vore høiere dannelsesanstalter, er noget som ikke maa opgives, men som det vil ta tid at faa gjennomført. I propositionen har jeg uttalt om dette: "Departementet har vistnok fundet at kunne gaa med paa den departementale komites forslag, hvorved bl.a. det nuværende forhold med hensyn til det vpl. officersbefall beholdes, og hvorved der fremdeles vil kunne høstes erfaring paa det her nævnte omraade. Men omend en ordning som den av departementet tidligere foreslaaede, viser sig at kræve tid for at slaa igjennem, finder man dog, at der fremdeles bør arbeides mot det maal at de vpl. officerer skal avløses av fastlønnede underofficerer." Der er ingen inkonsekvens i min holdning der; men jeg har fundet, likeoverfor den motstand som har reist sig, at en saadan reform vil ta tid. Faar vi den, da faar vi vernepliktig befall i de lavere grader fra vore høiere skoler. Selv om reformen bare blev gjennomført paa den vis at man gjorde den almindelige vernepligtstjeneste for de bedst utdannede unge mænd om til et befalskursus, kunde vi fylde disse vakanser med befall der hadde nogen utdannelse som befalingsmænd. Nu, det er et spørsmaal som ikke er oppe her nu. Med hensyn til at fylde armeens befalspladse for krig, vil man ikke staa det mindste daarligere om man faar underofficerer i disse stillinger, naar man for hver vernepliktig officer der gaar bort, faar en elev som er utdannet paa en underofficersskole. Beregningerne viser ganske vist, at hvis man vil sette faste befalingsmænd i alle disse stillinger hvor man har vernepliktig befall, saaledes at dette skal gaa helt ut, vil der bli en merutgift av kr. 370 000. Hvis man tar den besparelse som hr. Sands forslag kan gi, vil merutgiften bli kr. 210 000. Men der er her regnet med, at alle de ulønnede officerer som skulde brukes ved vaabenøvelserne som adjutanter hos bataljonscheferne, er avløst av faste officerer. Det er efter min mening ikke absolut nødvendig. Det vil være heldig om man faar det; men naar man skal ta hensyn til utgifterne, saa faar man nøie sig med mindre vel utdannede bataljonsadjutanter. Man har da tænkt sig at dette skulde være vernepligtige officerer. Nu



tror jeg ikke det vil være heldig at avløse dem med vernepligtige underofficerer, fordi netop i de stillinger vil de vernepligtige officerers høie almindelse komme dem til nytte. Men faar man istedenfor vernepligtige underofficerer fastlønnede underofficerer, som kan være tilstede hele aaret, og som kan utvikles i denne retning, mener jeg man er fuldt saa godt tjent med dem som med vernepligtige officerer, og kanskje vel saa det. Hvis man istedenfor at avløse de vernepligtige officerer som adjutanter med faste officerer, avløser dem med faste underofficerer, gaar bekostningerne ned med en kr. 80 000. Naar man dertil tar den besparelse som hr. Sand taler om, vil der ikke kræves mere end kr. 126000 i merutgift. Det er ogsaa en ganske betydelig merutgift, det skal jo erkjendes. Som saken nu staar, og som den vil bli, saalange den ikke kan gjennemarbeides mere, tror jeg vanskelig man skal faa ordnet dette uten merutgift.

Hansson: Det forelagte dokument er efter min mening skikket til at vildlede, hvis man ikke er rigtig opmerksom paa det som egentlig foreligger. Desuten er der i det dokument medtat faktorer som man efter min mening ikke har ret til at medta. Der er medtat alderstillæg kr. 158,00 og pensionsindskud kr. 90,00. Dette har man ikke ret til at ta med, for efter hr. Sands forslag vil der ikke bli en eneste fastlønnede underofficer mere end der er efter flertallets forslag. Der vil altsaa ikke bli nogen forøkelse paa pensions- og alderstillægskontoerne. Trækker man disse beløp fra, saa vil man faa tilbake kr. 750,00. Jeg tar da med de kr. 200,00 som underofficerernes utdanning koster, fordi hr. Sand i sit overslag over besparelserne har medregnet utdannelsen av de vernepligtige officerer, og man bør da ogsaa ta med utdannelsen for underofficererne. Men hr. Sands forslag omfatter kun infanteriets 168 kompanier, mens det ikke omfatter artilleriets og kavaleriets, som imidlertid er opført i dette dokument. Der blir da at multiplicere 168 med kr. 750,00; det blir kr. 126 000,00. Men saa maa man trække fra det beløp som hr. Sand sparer ved at inndra en fast underofficer; det utgjør kr. 74 500,00. Tilbake blir saa kr. 52 400,00. Hvis vi saa tar med det beløp som er opført her i dokumentet for officererne ved 2det opbud, en merutgift av kr. 33 700,00, og legger det til, saa fremkommer der kr. 86 100,00. Det er det som det vil koste mere for infanteriet. Men saa kommer den besparelse som hr. Sand har beregnet, og som er lagt frem paa præsidentens bord, en besparelse som sker ved at man inddrar den vernepligtige officersinstitution, og den beløper sig til kr. 93 000,00. Det balancerer altsaa saaledes at der ved hr. Sands forslag, efter dette som her foreligger, spares kr. 7000,00. Jeg tror ikke dette kan bestrides. Jeg holder mig her til de tal som er opført, og trækker ifra dem som man ikke har ret til at ta med. Jeg vil for min part si, at naar jeg stemmer for hr. Sands forslag, saa er det ikke dermed sagt at jeg vil stemme for

at man skal inndra det vernepligtige befal og ha underofficerer i forskjellige andre vaaben. Jeg mener at de er paa sin plads i artilleriet, ingeniørvaabenet og saniteten, hvis man kan faa teknisk utdannede folk. Jeg vil ikke ha disse studenter, disse kandidater fra universitetet, for de mener jeg er svært litet skikkede til det; men kan man faa folk fra tekniske skoler til at underkaste sig et aars krigsskole, saa mener jeg de er vel skikkede til at være officerer f.eks. ved ingeniørvaabenet, og kan man faa utdannede læger til vernepligtige sanitetsofficerer, saa mener jeg det er bra. Men her i infanteriet mener jeg er pladsen til at indføre den reform som er foreslaat av herrerne Strengehagen og Sand. Nu faar vi høre det fra militærkomiteens formand, at der er saa svær mangel paa befal; ved mobilisering skal der mangle 1400, er det sagt. Det er allerede behandlet av forsvarsministeren. Naar det viser sig at tilgangen til underofficersskolerne utover landet har minket betydelig i de sidste 2-3 aar, hvad er saa grunden til det? Grunden er først den kongelige proposition som forelaa, og nu militærkomiteens indstilling, fordi de innskranke underofficerernes tal, derved at de ikke vil gaa med paa dette som har været paatænkt i mange aar, at underofficererne skulde kunne stige til løytnanter, til pelotonchefer. Det har gjort at tilgangen til underofficersskolerne har minket i det sidste. Det som det gjælder om, det mener jeg er at faa ordnet det saaledes for underofficererne at tilgangen til underofficersskolerne kan vokse; for det er paa den maate man kan skaffe det befal som mangler i mobiliseringstilfælde. Kan man faa en større tilgang til underofficersskolerne, vil man derved faa en stadig stigende reservestok av underofficerer, som kan være god at ta til i tilfælde av at hæren skal sættes fuldt op f.eks. i krigstilfælde. Jeg vil tro at disse underofficerer maatte kunne brukes til kompanichefer. Der skulde vel ingenting være i veien for det. I Schweiz har de en ordning slik at de bruker vernepliktig befal baade som sersjanter, løytnanter og kapteiner, og endda høiere, og den utdannelse de har, er sandelig ikke et aars skole engang, den er meget kortere: 270 dage, saavidt jeg husker. Jeg mener da at den norske underofficer, som gaar 3 aar paa skole, han maatte være duelig til at overta ogsaa de høiere befalsstillinger i armeen, og det er det jeg mener man skal slaa det første slag for her idag ved at stemme for hr. Sands forslag.

O. Sand: Det er ikke saa greit saadan paa staaende fot at kunne ha den fulde oversigt over dette; men saa meget ser jeg da med én gang, at dette angaar en hel del andre ting end mit forslag lyder paa. Her er for det første tat med alle vaabenarter. Mit forslag angaar kun infanteriet. Dernæst er her beregnet en hel del mere uteksaminering fra vore underofficersskoler. Det har ikke jeg forutsat; ti jeg trodde, og tror fremdeles, at man skulde ha nok med

det antal som nu uteksamineres. Jeg vil ogsaa gjøre opmerksom paa at underofficerernes antal er indskrænket med flere hundrede ved denne organisation, ca. 300 bare for infanteriet. Man har tidligere, med dem som da uteksaminertes fra underofficersskolerne, hat fuldt tilstrækkelig tilgang, og nu maa da den samme avgang fra skolerne bli tilstrækkelig til at dække det fremtidige behov. For at ha fornøden reserve uteksaminerer man, som jeg tidligere nævnte, fra infanteriets underofficersskoler utenfor Tromsø stift, aarligaars med et rundt tal 200. Det skulde egentlig være 270; men det holder, som erfaring viser, ikke stik. Jeg vet imidlertid av en undersøkelse jeg gjorde for nogen aar siden, at det i 5 aar hadde dreiet sig om 200 uteksaminerte om aaret i gjennemsnit; men det har ikke været mere end ca. 40 pr. aar som har faat fast ansættelse tidligere gjennemsnitlig, og det skulde da være igjen ca. 160 pr. aar der gaar ut som vernepligtige, og som først gaar igjennem 1ste opbud og siden over i 2det opbud. Det har jeg ment skulde være fuldt tilstrækkelig til at dække behovet for faste underofficerer, deriblandt ogsaa til at dække denne mertilgang som skulde trænges paa grund av ophævelsen av de vernepligtige officerer som pelotonførere. En fastlønnet underofficer staar da ca. 30 aar, og naar man tar disse 168 og dividerer med 30, saa blir det saadan omtrent 5 pr. aar gjennemsnitlig som skal til for at dække behovet. Om vi altsaa siger at 45 faar fast ansættelse, saa vil vi endda ha 155 igjen, som gaar over i vernepligtige stillinger, saa jeg tror ikke at man behøver at øke avgangen fra underofficersskolerne. Det skulde ialfald bli i ringe grad. Det behøver ikke at bli 168 om aaret, det. Jeg har noksaa lang erfaring paa dette omraade, og jeg tror ikke at det er nødvendig. Derpaa er min beregning bygget. Skal man ta med alle disse ting her, alderstillæg og saadant, som ikke hører med her, kan man nok komme op i avskrækkende tal; men jeg fastholder at det behøves ikke. Jeg har ikke saa litet kjendskap til dette, jeg heller. - Saa var det disse bataljonsadjutanter. Dem hadde man ogsaa ført op. Jeg har jo tidligere gang paa gang sagt, at jeg ikke har tænkt mig at de skulde sløifes. Man kan meget godt, fordi om man sløifer vernepligtige officerer som pelotonførere, benytte dem til bataljonsadjutanter. Jeg har i komiteen fremholdt at man maa kunne benytte dem som saadanne. Man kan utdanne alt det vernepligtige befal man ønsker, i 1ste klasse. At man utdanner hvad man behøver av vernepligtige officerer utenfor det faste troppebefal, det har jeg naturligvis intet imot, og mit forslag gaar ikke ut paa at hindre den ting. Det er merkelig at der skal lægges saadan noget rent andet ind i det, end der virkelig ligger i det. Man kan ta ind i nederste klasse og utdanne saa mange vernepligtige officerer man vil, til alle mulige stillinger med undtagelse av pelotonførerstillingen. Det er bare disse stillinger mit forslag tar sigte paa. Saa sa militærkomiteens formand, at kan en sersjant ombyttes

etter mit forslag, saa kan man selvfølgelig gjøre det efter flertallets forslag ogsaa. Ja, hvem har paastaat andet? Det kan selvfølgelig gjøres. Flertallet har bare ikke foreslaat det, jeg har foreslaat det, - det er forskjellen. Hvis flertallet gaar over til mit forslag i det stykke, blir de jo like. Det kan selvfølgelig gjøres; men nu har ikke flertallet gjort det. De har opført løn til den faste underofficer, det har ikke jeg gjort. Det er det som gjør forskjellen. - Saa var det om disse stillinger som de vernepligtige officerer skulde benyttes til utenfor den egentlige organisation - altsaa ved mobilisering. Ja, men vi har ogsaa en hel del pensionerte officerer, som er gaat av fra de faste officersstillinger. Jeg har tænkt mig at man skal i en væsentlig utstrækning benytte dem til dette; likesaa kan der brukes en hel del folk som slet ikke har gaat paa krigsskolen. Det er til mange saadanne stillinger, saasom ved forsyningen o.l., at der kan brukes folk som slet ikke har gaat paa militærskoler. - Saa var det disse 1400 underbefalingsmænd som man vil mangle. Ja, det er temmelig sikkert saa, at de alle sammen, eller for den aller væsentligste del, er halvtropsførere. Av halvtropschefer skal der ialt ved disse 168 kompanier være 12 ved hvert kompani. Det vil tilsammen gjøre over 2000 mand. Jeg hadde ifjor vinter en samtale med generalstabschefen vedkommende mit forslag, som jeg allerede dengang hadde fremsat, og jeg konfererte, som sagt, med ham om det. Han oplyste at disse uteksaminerte underofficerselever for en væsentlig del benyttes som halvtropschefer, men han sa at han la ikke synderlig vekt paa det. Han mente at man kunde ta ut de bedst skikkede fra geledderne. Naar de har gaat de par første vaabenøvelser, saa kan man ta ut de bedst skikkede av mandskaperne, og han trodde at de vil fylde stillingen. Det maa man ogsaa nu gjøre i stor utstrækning, og det mener jeg, man bør gjøre i større utstrækning. Man bør ta ut dertil de bedst skikkede mandskaper. - Saa blev det sagt at man har for litet av vernepligtige officerer, fordi man ikke har kunnet faa flere, uagtet man har tat med rub og stub. Jeg sætter et stort spørmaalstegn ved det. Nei, man har slet ikke tat med rub og stub i de sidste aar, det vet jeg. Det har været avertert at man antar saa og saa mange, omkring 80 i det sidste, og for 3 aar siden møtte der frem omtrent et dobbelt saa stort antal som der skulde antages. Jeg vet det, for dengang hadde jeg selv en søn som var møtt. Hvordan det har været de to sidste aar, har jeg ikke undersøkt; men det var sagt at ifjor var tilgangen endnu større end den hadde været aaret forut.

Saa vil jeg gjenta at dette her skal ikke gjennomføres med ett slag. Det skal gjøres suksessivt; alle vernepligtige officerer som vi har, skal staa sin tjenestetid ut, og den nye ordning gjennomføres altsaa efter hvert som de gaar ut. Det blir hele 20 aar, saa man har tid at omraa sig paa. - Sluttelig vil jeg faa lov til at præcisere, at det som her skal avgjøres, det er ikke

hvorvidt man skal ha fastlønnede befall eller vernepligtige befall i sin almindelighet over hele linjen; men det som skal avgjøres her, det er om grænsen for det vernepligtige befall skal flyttes ned fra pelotonførerstillingen til en lavere stilling, at man skal ta dem ind i trops- og halvtropschefstillinger. Det er det som skal avgjøres i princippet.

Præsidenten: Efter henstillingen fra flere repræsentanter vil jeg nu foreslaa, at de herefter indtegnede tillikemed de to tidligere indtegnede talere faar en tid av 10 minutter til sin raadighet. Det kunde være et spørsmål, om man ikke skulde gaa til 5 minutter for dem som herefter maatte tegne sig; men i en sak som denne vil præsidenten foreløbig ikke gaa længer end til 10 minutter.

Bratlie: Jeg tror man godt kan gaa til 5 minutter. Man kan si meget paa 5 minutter.

Præsidenten: Efter dette vil præsidenten foreslaa, at de som nu har tegnet sig, faar 10 minutter, og at de som herefter tegner sig, faar 5 minutter.

#### Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Mjelde: Jeg tror ikke jeg skal behøve mere end de 10 minutter som er tildelt. Jeg vil begynde med at komplimentere militærkomiteens formand; han fører sit forsvar som en klok general, men her maa det være nødverge. Han har nu forsøkt et sidste angrep, som formentlig skulde være virkningsfuldt; men jeg vil nok si, at naar der er gaat til et skridt som dette at lukke dørene og foranstalte en saadan høitidelighet, saa hadde jeg ventet mig en noget vegtigere realitet end den opplysning som militærkomiteens formand gav. For hvad er det som er opplyst? Det er opplyst at der er 1954 vakanser i armeen i tilfælde av armeens opsætning til felt. Men det er ikke mere end hvad enhver soldat i den norske armé har rede paa - ikke netop tallene, men at vi har en hel del vakanser, det er noget enhver soldat vet. Og hvori bestaar vakancerne? Det er halvtropscheferne, som vi i fred ikke har utnævnt til vernepligtige korporaler. Forholdet er i virkeligheten dette, at hele armeen mangler 1954 befalingsmænd, deri indbefattet halvtropscheferne, og bare ved infanterikompanierne skal der være 2016 halvtropschefer. Der mangler ikke engang fast, fuldt utdannet befall til kommandoføring ved infanterikompaniernes troppe. Er ikke det storartet? Vi kan opsætte alle stillinger i armeen ved specialvaabnene overalt, og ved infanteriet til og med trop, med uteksaminert befall, og endnu kan vi overlate utdannede underofficerer 62 halvtroppe, og kun for resten ty til vernepligtige korporaler som armeen har nok av. Slik er forholdet i virkeligheten, saa jeg tror ikke man behøver

hverken at stenge dørene eller at indta saadan høitidelighet for at fortælle Stortinget noget som enhver soldat i armeen har rede paa. Der er intet nyt oplyst paa dette punkt - ikke et grand. Naturligvis visste man ikke enten det var 1954 vakancer eller 1854 eller saa; men at der var en hel del halvtropschefer, som maatte utnævnes i tilfælde feltopsætning, det visste enhver. Jeg for min del trodde at vi hadde manglet flere fuldt utdannede folk end blot halvtropscheferne ved infanteriet; forholdet er som sagt bedre end jeg hadde forestillet mig det.

Med hensyn til omkostninger er der ogsaa en anden side ved denne sak end den som er fremført av formanden, og som bør sees paa. Forholdet er dette, at militærkomiteen foreslaar sløifet 284 sersjantstillinger. Der er i departementets beregning sat op kr. 1000,00 pr. aar pr. underofficer; man indskrænker altsaa utgifterne til sersjantstillingerne med kr. 284 000,00 pr. aar. Efter departementets beregning, som jeg paa dette tidspunkt ikke vil bestride, vil der, hvis hr. Sands forslag vedtages, bli en forøkelse av kr. 210 000,00 fra militærkomiteens; altsaa, om dette forslag gaar igjennem, vil der bli en indskränking i lønningerne for underofficererne ved infanteriet av kr. 74 000,00 pr. aar. Det er det virkelige forhold. Man kan bygge paa en opsætning: militærkomiteens kontra hr. Sands; men det maa ogsaa være berettiget at se det i den stilling jeg har anført, nemlig: hr. Sands forslag i motsætning til hvad vi nu har, og da stiller forholdet sig ganske anderledes. Det er ikke slik som militærkomiteens ærede formand fremstillet det. Og naar vi ser forholdene paa den maate som jeg her har anført, reduseres disse merutgifter igrunden til en bagatel. Jeg vil si, at i forsvarets interesse vilde det være at ønske at vi ogsaa kunde opsætte armeen med fast utdannede halvtropschefer; men saa langt kommer vi vel aldrig. Enhver som har tjenstgjort i armeen, vet hvad en halvtropschefsstilling er, og vil vite at den kræver ikke stor fagmæssig utdanning; og man har aldrig forutsat at alle disse stillinger skulde opsættes med fuldt utdannede folk. Og jeg vil faa lov at gjenta, at alle til og med tropchefsstillinger kan vi opsætte med fuldt utdannet befal i infanteriet, og overalt i specialvaabnene like ned til den laveste stilling. Slik er det faktiske forhold. Jeg har notert mig en hel del spesielle ting som jeg kunde ha adskillig at bemerke til; men jeg skal renoncere paa det.

Bratlie: Jeg maa si, at jeg hadde trodd at den finansielle side av dette spørsmaal var paa det rene og utdebattert efter de opplysninger vi har faat fra departementet; men det ser ikke ut til det. Repræsentanterne hr. Hansson og hr. Sand har protestert intenst derimot. De protesterte væsentlig av to grunde. For det første fordi de mente at tallene er altfor høie, baade summen kr. 370 000, og opgivendet om at man endnu vilde mangle 350 vernepligtige løytnanter. Det som der er

tale om her, sa de, det er kun infanteriet, og der er det kun 168 vernepligtige løytnanter man vil mangle, altsaa ikke saa mange som der tales om i departementets opgave. Dertil vil jeg svare ved ganske enkelt at henvise til hr. Sands egen dissens i komiteen. Jeg tar vel ikke feil i det, at hr. Sands dissens omfatter alle de vaabenarter hvor vernepligtige officerer er ansat ved tropstjeneste, og da er det vel naturligt og riktig, skulde jeg tro, at det er det departementet har regnet med. I disse vaabenarter tilsammen har man 255 batterier, kompanier og eskadroner, og da tænker jeg at den regning er rigtig og stemmer med hr. Sands egen dissens, som gaar ut fra dette tal i det hele tat. Kan hr. Sand gi nogen avvigende opplysning om meningen med hans forslag, har jeg intet imot at faa den, før jeg fortsætter.

O. Sand: Mit forslag gjelder kun infanteriet, og det er kun om dette som det nu blir at træffe avgjørelse av denne forsamling. Jeg mener at de vernepligtige officerer er endnu mindre skikkede i feltartilleriet og kavaleriet; men det blir en sak som maa avgjøres siden.

Bratlie: Det forstaar jeg selvfølgelig, at hvad vi rækker at votere over nu iaften, bare er infanteriet; men efter min og komiteens opfatning, som altsaa ogsaa stemmer med hr. Sands forklaring, gaar hans forslag ut paa ganske det samme for kavaleriet, artilleriet og ingeniørvaabenet som for infanteriet, og det er ikke hans mening at gjøre nogen forandring deri; den dissens som er tat av hr. Sand efterhaanden utover i indstillingen, gaar altsaa ut paa akkurat den samme forandring ved de andre stridende vaaben som her ved infanteriet, og man maa vel derfor da, naar man skal oppgjøre forslaget økonomiske rækkevidde, regne med det hele. Dette første grundlag, paa hvilket der blev rettet kritik mot departementets beregning, er derfor aldeles uholdbart.

Dernæst blev det sagt av hr. Hansson, at det er uriktig at man i departementets beregning har tat ogsaa alderstillæg og pensionstilskud med; hr. Sand opfører ikke en eneste fastlønnede underofficer mere end i indstillingen, sa hr. Hansson, og da kommer ikke alderstillæg og pensionstilskud i betragtning. Ja, hertil er der ikke andet at bemerke end det samme som jeg har gjentat flere ganger før, nemlig at regningen her maa bero paa hvor mange fastlønnede sersjanter man vil ha i hvert kompani. Hvis man vil fortsætte at debattere paa den maate, at man regner utgift til færre sersjanter, naar man taler om hr. Sands forslag, end naar man taler om vort, saa maa jo det eneste rigtige bli at man først voterer over hvorvidt Stortinget finder at hvert kompani bør faa 4 fastlønnede sersjanter, saaledes som militærkomiteens flertal har foreslaat; fordi det ansees som et minimum av de militære myndigheter, eller om Stortinget finder at ethvert kompani kan nøie sig med 3 sersjanter, saaledes som hr. Sand foreslaar. Dette mener vi er absolut for

litet, men det er akkurat like meget for litet efter hr. Sands forslag om pelotonchefsstillingerne som efter vort. Naar dette spørsmaal om antallet av fastlønnede sersjanter pr. kompani er løst, saa kan vi siden tale om pelotoncheferne paa like grundlag med hensyn til budgetberegningen, for de to spørsmaal er ganske uavhengige av hinanden. Hvis Stortinget kommer til det samme resultat som flertallet, at vi bare av hensyn til fredstjenesten ikke forsvarlig kan gaa længere ned ved ansættelsen av antallet av fastlønnede sersjanter i hvert kompani end til 4 - nu har vi 6 ved linjen og 5 ved landvernet - saa skjønner jo enhver at det er aldeles uriktig at blande ind en besparelse her til fordel for det ene forslag ved kun at opføre 3 sersjanter; kommer Stortinget til det resultat at man faar nøie sig med 3 sersjanter i kompaniet, saa maa den besparelse i regnestykket for sersjanternes vedkommende som følger derav, tilfalde ogsaa vort forslag.

Dernæst er der talt om den tilstedeværende mangel paa befal for tilfælde av mobilisering, og herom er der fremkommet mange, efter min mening noksaa underlige uttalelser. Statsraaden henviste som middel til at avhjelpe denne mangel til sin proposition fra ifjor, til forslaget om at man skulde ta studenter og høiere skolars elever og utdanne dem til befalingsmænd, formodentlig som dengang tvungent. Det forslag foreligger jo ikke nu, og det møtte ingen velvillig mottagelse ifjor, da det forelaa, som hr. statsraaden vil erindre. Der blev bl.a. mindet om at den Hjorth-Sverdrupske organisation, dengang da den satte op det store antal vernepligtige befalingsmænd som vor hær nu har, indførte tvungne kurser for en del av de utskrevne mandskaper, for at faa specielt de vernepligtige underbefalingsmandsposter utfylt, men at dette skridt for skridt maatte opgives ved alle vaaben faa aar efter, fordi det viste sig at den ekstraordinære tjeneste i kurserne, som blev paalagt enkelte vernepligtige paa den vis, ikke førte til noget heldig resultat. Den førte til at mange av mandskaperne, fordi det vilde medføre betydelig ulempe for dem at ta den ekstraordinære forlængede tjeneste, blev mindre interesserte og dygtige som soldater, end de ellers vilde blit; de kunde ikke av hensyn til sin civile gjerning risikere at bli beordret til de ekstraordinære kurser, og derfor var de dovne og efterlatende. Dette middel har altsaa været forsøkt, men det gik ikke. Man har derfor nu ikke anden vei at gaa efter vor mening, end at forsøke at faa de flest mulige vernepligtige befalingsmænd ad frivillighetens vei, og da har man de to klasser av skoler, som maa aapnes for dem som vil træde ind: den vernepligtige officersavdeling ved krigsskolen, og underofficersskolerne. Det har erfaringsmæssig vist sig hittil, at skjønt man har tat ind alle dem man kan faa ved begge disse institutioner, saa har allikevel, hvorledes man end vil tælle, det antal ikke kunnet utfyldes som man behøver, mobiliseringsplanen er ikke desto mindre defekt,



og hæren har mangel paa befal allerede fra den første utrykning i tilfælde av krig. Har man da raad til at sløife noget av dette? Jeg hørte nok hr. Mjelde sa, at det er storartet at vi er kommet saa langt som vi er her. Men jeg tænker ikke at mange vil føle det synderlig storartet, naar vi kommer i krig, at vi ikke har nogen reserve av befal. Naar vor hær kommer i kamp, og da allerede første gang eller anden gang taper en betydelig del av sit befal - man vet at en litet krigsvant hær altid taper en uforholdsmæssig stor procent av befal i den første tid av krigen - og naar der saa ikke haves en eneste mand hjemme til at utfylde de opstaaede huller med, saa tror jeg ikke mange vil ta det som letvint. Jeg tænker at det bør erindres her, at selv om vi gaar hen nu og bevilger til opsætning av fastlønnede befalingsmænd fuldt ut for alle de stillinger som denne organisationsplan opsætter, saa vil vi allikevel ikke eie en eneste mand av befal i reserve for krigstid. Og end videre: For overhodet at kunne sette op den hær som her foreslaaes, maa vi, dersom vi bare skal ha fastlønnede befalingsmænd, bevilge til et stort antal faste befalsstillinger ogsaa i 2det opbud, som ikke har nogen tjeneste i fred, og hvor man derfor ikke har bruk for fastlønnet befal før krigen kommer. Jeg spør: hvad er det for en vei Stortinget er inde paa, naar det tænker at gjøre noget saadant som dette? Det gaar dog virkelig ikke an. Dette med tvungne befalskurser, som statsraaden stillet i utsigt at vi bør arbeide hen til, det tror jeg heller ikke Stortinget kan gi sig til at lite paa nu; den sak staar nok saapas i det blaa at det ikke gaar an, naar vi nu skal forsøke at bringe vor hær i orden og forsvarsstand saa snart som mulig, at trøste sig med den utvei som noget som skulde kunne løse vanskelighetene.

Saa har en av de talere som nylig har hat ordet - jeg tror det var hr. Sand - anført at vi har reservebefal i de utdannede underofficers elever i Tromsø stift. Men er det da ikke det vi har hat for øie nu i nogen aar, siden vi fik en lov om at der skal indføres vernepligt der, at vi efterhaanden maa utdanne det befal som kræves for opsætning av de militære avdelinger i stiftet, som vernepligten gir mandskap til? Og er det ikke det som der foreligger forslag om netop nu i slutten av denne indstilling, at forsvaret i Tromsø stift skal sættes op med en hel brigade paa 3 regimenter, foruten en bataljon paa 6 kompanier i Finmarkens amt? Hvorledes kan man tænke sig at faa besat de stillinger, faste og vernepligtige, som da vil bli at besætte, uten ved at anvende de folk som er utdannet paa underofficersskolen deroppe i de senere aar? Der er sandelig ikke nogen befalsreserve tilovers der for hæren forøvrig, hvis man tænker sig at kunne utnytte den befalskraft av mandskap vi har av opøvede i Tromsø stift. Der blir desværre mangel der ogsaa, endnu større mangel sandsynligvis end andensteds, i de første aar.

Dernæst er der henvist til at man kan bruke avgaaede, pensionerte officerer og underofficerer; og spesielt er

der pekt paa avgaaede pensionerte officerer til at utfylde de vernepligtige officerspladse som man ikke kan faa utfylt paa anden maate end ved ansættelse av mere fastlønnede befal med den merutgift departementets beregning viser. Hertil vil jeg imidlertid svare, at der er lagt beslag paa hver eneste mand man har av pensionerte officerer, forsaavidt de er i den forfatning, aandelig og legemlig, at de kan brukes til noget. Vi hadde en liten prøve i 1905, som jeg selv hadde god anledning til at iagtta. Vi vet at vi for tiden har infanteriets landvernsbataljonschefer forrettende som krigskommissærer. Der maatte i 1905 tænkes paa utrykning, og der maatte da træffes en ordning ved forhandlinger mellem generalstaben og mig om anvendelse av en del pensionerte officerer i krigskommissærstillingene, naar landvernsbataljonscheferne avmarsjerte, saaledes at arkiverne kunde bli overtat og forretningene besørget ved rulleførsels- og utskrivningsvæsenet under en mulig krig. Men det var meget vanskelig at faa avgit de 9 pensionerte officerer som utskrivningsvæsenet ved den anledning som minimum trængte.

Konow: Jeg kan ikke komme fra at det i realiteten vil være en fordel at faa ombyttet de vernepligtige løytnanter med fastlønnede underofficerer, og efter de beregninger vi har faat os forelagt, vil det altsaa koste kr. 126 000,00 om aaret. Nu er det vel ikke saa ganske sikkert at de beregninger slaar ganske til; de er jo oppgjort i al fart, sa statsraaden, saa det kan vel hende at der kan sættes et spørmaalstegn ved dem. Jeg oppfatter hr. Sands forslag saaledes, at han foretrækker en fastlønnede underofficer som pelotonchef, og gir da, for at faa et saa meget sterkere befal, avkald paa en fastlønnede sersjant, og nøier sig isteden derfor med en vernepliktig sersjant, altsaa istedenfor 4 fastlønnede sersjanter har han 3 fastlønnede og 1 vernepliktig. Han synes at det er en sterkere opsætning med 2 fastlønnede pelotonførere og 3 fastlønnede sersjanter og 1 vernepliktig sersjant, end med 1 fastlønnede underofficer og 1 vernepliktig officer som pelotonchefer og 4 fastlønnede sersjanter. Man kan ikke skille de to ting fra hinanden og si: Kan vi spare en fastlønnede sersjant i hr. Sands forslag, saa kan vi ogsaa spare det i militærkomiteens indstilling. Nei, det kan man ikke, fordi den fastlønnede underofficer som pelotonchef gir det hele en større støhet og styrke. Saadan forstaar jeg hr. Sands ræsonnement. De ting henger sammen. Men det som er fremholdt av betæneligheter, det var først og fremst hensynet til 2det opbud. De betæneligheter tror jeg man kan komme over efter den beregning som er forelagt. Men saa var det den sidste betænelighet, som blev fremsat og sterkt akcentuert av hr. Bratlie, den at vi ikke hadde nok officerer og underofficerer ved opsætning i felt. Ja, den har for mig betydning; jeg kan ikke bortse fra at det kan være saa. I det øieblik man opsætter hæren, tror jeg nok man kan komme

over denne vanskelighet, efter de opplysninger som hr. Mjelde gav, og som hr. Bratlie ikke har benegtet riktigheten av, idet han blandt de 1468 vakanser ogsaa hadde regnet med halvtropchefer. Men saa kommer krigen, og saa kommer alle vakanser i krigen, og da er der, saavidt jeg kan skjønne, virkelig grund for de betænkeligheter som hr. Bratlie er kommet med. Ialfald staar man, tror jeg, uklar overfor hvor dette kan komme til at dra hen. Derfor tror jeg at det var rettest - jeg kan ikke skjønne andet end at det maa være saa - at man vedtar militærkomiteens indstilling - det er jo ikke noget som saaledes henger sammen med organisationen, dette, at det ikke kan forandres senere - og anmoder forsvarsdepartementet om i neste aars forelæg at utrede en mulig ombytning av de vernepligtige officerer med underofficerer, saaledes at det spørsmål i hele sin bredde blev ordentlig utredet og forelagt med omkostningsoverslag, og med de forskjellige forhold som her spiller ind, skarpt belyst. Det tror jeg var bedre, forsigtigere, riktigere, end at vedta noget forslag her i Stortinget idag. Hvis hr. Sand da vil frafalde sit forslag, vil jeg fremsætte et forslag, som da skulde lyde saa: "Forsvarsdepartementet anmodes om i neste aars forelæg at utrede spørsmålet om en mulig ombytning av vernepligtige officerer med underofficerer." Jeg kan ikke skjønne at militærkomiteen kan ha noget imot det. Vi kan jo senere, om man kommer til det resultat, forandre militærkomiteens organisation paa dette felt. Jeg kan ikke skjønne at der kan være noget i veien for at beslutte militærkomiteens forslag idag, men saa gaa til en forandring om et aar eller to, om man finder det rigtig. Nu faar vi altsaa 1 vernepliktig officer og 1 fastlønnet underofficer, det faar vi organisationsmessig bestemt. Hvis man saa senere finder at burde sløife den vernepligtige officer og ta en fastlønnet underofficer isteden, saa er der intet i veien for det. Nu er det min opfatning, at hvis man gaar til militærkomiteens forslag, og sætter op en fastlønnet underofficer ved siden av en vernepliktig officer, saa vil det ikke vare mange aar før enhver officer, og kanske forsvarsdepartementet og hr. Bratlie med, kommer og foreslaar at den vernepligtige officer skal erstattes med en fastlønnet underofficer, for den fastlønnede underofficer vil klare sin stilling saa meget bedre at der ikke vil være tale om at beholde den vernepligtige officer længere. Det er ialfald min opfatning av stillingen.

Præsidenten: Med de indtegnede taleres samtykke gir jeg først ordet til hr. Sand til en kort bemerkning.

O. Sand: Jeg vil erklære at jeg kan gaa over til hr. Konows forslag og ta mit forslag tilbake, under den forutsætning at hr. Konows forslag blir vedtat. Skulde det ikke bli vedtat, saa forbeholder jeg mig at faa avstemning over mit forslag.

Bratlie: Jeg vil for min del uttale i anledning av hr. Konows forslag, at militærkomiteen sikkerlig ikke har noget at erindre mot at denne, eller hvilkensomhelst anden tanke som reises her i Stortinget, blir utredet av administrationen. Dersom hr. Konows forslag derfor formuleres saaledes, at det er klart at Stortinget, ved den beslutning han foreslaar, ikke tar nogetsomhelst standpunkt i realiteten i spørsmålet, saaledes at det ikke av nogen kan bli gjort gjældende i fremtiden, at Stortinget har tat standpunkt med hensyn til den retning hvori det vil at man skal gaa, saa har jeg for min del intet imot at forslaget vedtages, og jeg antar at heller ikke nogen av mine komitekolleger da har noget imot det. Men vi vil ikke godkjende nogen form, som kan bety at Stortinget nu gaar med paa tanken i dette som hr. Sand og hr. Mjelde vil; hvis det kan lægges i forslaget, at det er Stortingets mening at der skal gaaes igang med at forberede en ændring i den av dem antydede retning, da kan vi ikke akseptere det. (Konow: Mit forslag er nøitralt.) Det forekommer mig ikke at være helt nøitralt i sin form. Det lyder saa: "Forsvarsdepartementet anmodes om i næste aars forelæg at utrede spørsmålet om en mulig ombytning av vernepligtige officerer med underofficerer." Jeg vil henstille om der ikke heller burde staa: "hvorvidt ombytning av vernepligtige officerer med underofficerer bør finde sted." (Konow: Det er det samme.) Der er dog en liten nuance, som hr. Konow meget godt forstaar. Under forutsætning av at det gives en saadan fuldstændig nøitral form, som jeg nu har nævnt, og at det er Stortingets forutsætning at der absolut ingen realitet ligger i vedtagelsen, kan jeg ikke tro at militærkomiteens medlemmer har noget at erindre mot det, - idet det er forutsat end videre, som hr. Konow selv uttalte, at den av militærkomiteen foreslaaede organisation med opretholdelse av den vernepligtige officersinstitution for øieblikket vedtages. Jeg tror, at de opplysninger som nu er meddelt i dette spørsmaal, maa ansees tilstrækkelige. Hr. Aavatsmark gjør mig dog opmerksom paa, at det kanskje bør nævnes hvad militærkomiteen har uttalt etsteds i sin indstilling, nemlig følgende: "Ved at opføre én underofficer som pelotonchef ved hvert kompani, og samtidig beholde ogsaa en vernepliktig sekondlønntant ved kompaniet som pelotonchef, vil man faa anledning til at indhøste praktiske erfaringer med hensyn til underofficerernes dygtighet som pelotonsførere sammenlignet med de vernepligtige officerers, og flertallet mener at man da ved senere behandling av dette spørsmaal vil staa paa sikrere grund end man nu kan gjøre." Viser det sig at man faar likesaa dygtige pelotonsførere ved dertil at ta underofficerer, og at specielt ikke den omstændighet vil medføre ulemper, at kommandersersjanter som regel vil være ældre mænd, og av den grund for litet mobile for tjenesten som pelotonchef - det er selvfølgelig noget som ikke kan lægges en

kommandersersjant tillast mere end nogen anden, at han blir mindre skikket til at springe omkap i fegtnings- eller forpostlinjen med 20 aars gutter, naar han er blit litt tilaars - men viser det sig, uagtet denne betænknelighet, at man faar dygtige pelotonchefer ved at ta underofficerer dertil, saa er det en selvfølge, at der lettere er utsigt til at staten, naar den har høstet den erfaring, senere vil forsøke at gjøre hvad den kan for underofficersstanden i dette spørsmaal; gaar forsøket godt, saa er det jo mulig at staten senere finder raad til at ofre noget mere av utgifter for at indføre den forandring som underofficererne her saa sterkt ønsker. Men for tiden gaar dette ikke an, hvorfor vi holder fast ved komiteens indstilling. Hvis jeg kan gaa ut fra at komiteens medlemmer tiltræder hvad jeg her har sagt, saa har altsaa militærkomiteen ikke noget imot at spørsmålet begjæres utredet for næste storting. Hvis derimot hr. Sand fremdeles fastholder sit forslag, saa maa jeg henstille, at det blir ordnet saa med voteringen, at spørsmålet om hvorvidt der skal have 3 eller 4 fastlønnede sersjanter ved hvert kompani, blir avgjort først; derefter kan vi da tale om hvorledes den budgetmæssige side av denne sak stiller sig efter de to forslag, uten at sersjantsantallet blandes ind her, hvor det ikke hører hjemme. Tilsidst vil jeg gjenta min henstillingen til statsraaden om at han, forsaavidt der blir spørsmaal om opretholdelse av hr. Sands forslag, vil uttale sig klart og greit om følgende: anbefaler hr. statsraaden at de fastlønnede sersjanters antal ved hvert kompani reduseres til 3, saadan som hr. Sand foreslaar, - anbefaler altsaa hr. statsraaden nu dette hr. Sands forslag, eller fastholder statsraaden den seneste kongelige proposition, som i dette punkt stemmer med militærkomiteens indstilling - 4 sersjanter pr. kompani? Herpaa vil jeg gjerne ha svar.

Præsidenten: Hr. Konow har nu fremsat saadant forslag: "Forsvarsdepartementet anmodes om i næste aars forelæg at utrede spørsmålet om, hvorvidt ombytning av vernepligtige officerer med underofficerer kan finde sted."

Bratlie: Jeg vil henstille til hr. Konow om der bør staa bestemt "næste aars forelæg", for jeg anser det næsten umulig at faa denne sak utredet til næste aars budgetforelæg, som jo nu snart skal utarbeides i departementet.

Præsidenten: Præsidenten skal forhøre om hvorvidt "i næste aars forelæg" skal utgaa.

Konow: Det kan godt staa.

Præsidenten: Præsidenten skal nu anmode de indtegnede talere om at holde sig til det fremsatte utsættelsesforslag. Den første er hr. Chr. Knudsen.

Chr. Knudsen: Jeg hadde ikke tænkt at ta ordet om hr. Konows forslag.

Wolden: Jeg frafalder ordet.

Hoff: Jeg oppfatter det saa at hr. Sand nu har tat sit forslag tilbake, og da skal jeg ikke uttale mig om realiteten. Angaaende det av hr. Konow stillede forslag vil jeg si det samme som komiteens formand: Under forutsætning av at militærkomiteens indstilling vedtages, og at dette er bare en almindelig anmodning til regjeringen om yderligere at overveie saken, da har jeg for min del ingenting mot at stemme for det.

Statsraad Lowzow: Jeg tror ogsaa det vilde være riktigst først at ta avgjørelsen av dette spørmaal til neste aar. Jeg tror ikke at Stortinget nu vil kunne gaa ind paa tingen med den fulde oversigt over alt hvad der spiller ind her. Jeg tror der er grund til at se mere baade paa beregninger og paa endel andre forhold som staar i forbindelse dermed, og der er intet i veien for indtil videre at beholde det nuværende forhold. Med vor krigsskole og vore underofficersskoler er det jo i orden; de gaar i sin vanlige gjænge. Saken kan likesaa godt avgjøres neste aar som nu. Men jeg tror at forslaget burde ha en saadan form - ja, jeg er ikke sikker paa hvad der staar i det - at det ikke gjaldt neste budget, men neste storting, saaledes at utredningen kan bli fremlagt under neste aars stortings samvær.

Præsidenten: "Neste aars forelæg" staar der.

O. Sand: Jeg erklærte isted at jeg vilde stemme for hr. Konows forslag. Jeg antar at det kommer under avgjørelse først. For det tilfælde at det forkastes, vil jeg faa anledning til at faa stemt over mit forslag.

Præsidenten: Jeg anser det heldigst at faa en uttalelse fra hr. Sand om hvorvidt han, efter at dette forslag nu er fremsat, tar sit forslag tilbake.

O. Sand: Ja, jeg tar det tilbake. Men jeg tænkte mig muligheten av, hvis hr. Konows forslag ikke vedtages, at der da kunde bli anledning til at opretholde mit. Eller der er kanskje anledning til at fremsætte det paany bakefter.

Præsidenten: Hr. Sand har altsaa nu tat sit forslag tilbake.

Bratlie: Jeg vil kun si i anledning av hr. statsraadens uttalelse, at der selvfølgelig ikke er tale om, at militærkomiteen kan gaa ind paa at behandlingen av hele dette avsnit av organisationen utsættes. Det er paa

grundlag av hr. Konows uttalelser om vedtagelse nu av komiteens indstilling angaaende pelotoncheferne, at jeg paa komiteens vegne er gaat med paa at rette en anmodning til administrationen om at uttale sig om, hvorvidt ogsaa den ene vernepligtige officer som vi beholder, kanske senere kan ombyttes med en kommandersersjant; men betingelsen var at man nu vedtar den ordning av pelotonchefsspørsmålet som er foreslaat i indstillingen, aldeles som alt det øvrige - det spørsmaal utsættes saaledes aldeles ikke. En anden sak er det om Stortinget senere vil foreta en forandring, naar den utredning som departementet anmodes om at gi, kommer. Med hensyn til dette maa der ingen misforstaaelse være.

Mjelde: Min forutsætning har været den samme som komiteformanden nu uttalte, at man vedtar komiteens indstilling, og at anmodningen gjælder bare om den ene vernepligtige officer skal ombyttes med en kommandersersjant.

O. Sand: Jeg har den samme opfatning av forslaget betydning som den der er fremholdt av militærkomiteens formand.

Præsidenten: Præsidenten vil gjøre opmerksom paa at dette forslag kan og bør voteres nu; men det vil faa sin naturlige plads som IV i indstillingen senere.

Egede-Nissen: Vil der senere bli anledning til at debattere det spørsmaal? Jeg for min part er principielt imot en saadan utredning, og jeg agter ikke at stemme for nogen saadan anmodning til regjeringen.

Præsidenten: Forslaget skulde optages og avgjøres i realiteten nu. Men det skulde bare indføres som et særskilt IV i indstillingen. De herrer som er imot dette, maa selvfølgelig stemme mot hr. Konows forslag.

Ivar Aavatsmark: Jeg forstaar ikke ganske dette forslag efter de sidste uttalelser av hr. Mjelde. Hr. Mjelde sa, at forslaget kun skal gjælde hvorvidt den vernepligtige officer ved kompaniet skal ombyttes med en kommandersersjant. Men jeg forstod hr. Konows forslag saaledes, at det var meningen at spørsmålet om hvorvidt den vernepligtige officersinstitution i sin helhet skal ombyttes med fastlønnede underofficerer, skulde tages under overveielse. Men det kan altsaa ikke være meningen, hvis man skal dømme efter hr. Mjeldes uttalelser. Det er altsaa kun spørsmålet om at ombytte den nu foreslaaede ene vernepligtige officer pr. kompani med en fastlønnet underofficer, som denne henstillen gjælder, - men ikke den vernepligtige officersinstitution i sin helhet.

Egede-Nissen: Jeg foreslaar, at hr. Konows forslag utlægges for at behandles i et senere møte. Det

forekommer mig at der er saavidt stor realitet ogsaa i dette, at jeg for min part ikke nu vil kunne stemme for denne anmodning. Regjeringen har i militærkomiteens indstilling, efter det som staar der, fuld anledning til at ta spørsmålet under overveielse. Men jeg ønsker ikke at stemme for nogen direkte anmodning om en utredning av dette. Efter min mening vil en omordning som av hr. Sand foreslaaet medføre et avgjort tilbakeskridt fra hærordningen av 1887. Og denne omordning vil man paa en maate knæsette ved at vedta den anmodning som nu foreslaaes stillet til forsvarsdepartementet. Jeg for min part vil altsaa stemme imot forslaget.

Præsidenten: Den reglementsmæssige tid er forbi; men der er vel utsigt til at dette spørsmål kan tilendebringes om ganske kort tid. Jeg anholder derfor om Stortingets samtykke til at fortsætte.

C. Berner: Hr. kaptein Aavatsmark hadde god grund til at rette den forespørsel til præsidenten som han nys fremkom med; for det er sikkert at ordlyden i hr. Konows forslag omfatter mere end der nys blev nævnt av hr. Mjelde. Det lyder jo nemlig saaledes: "Forsvarsdepartementet anmodes om i næste aars forelæg at utrede spørsmålet om, hvorvidt ombytning av vernepligtige officerer med underofficerer kan foretages." Det har altsaa en meget generel form med hensyn paa denne ombytning. Det kan ikke indskrænkes, hvis man tar det efter ordlyden, til det ene punkt som hr. Mjelde nævnte. Jeg tror det er av vigtighet at faa rede paa, hvorvidt det skal forstaaes efter sin ordlyd, eller om det bare skal opfattes i den indskrænkende form som blev nævnt. Men er det sidste tilfældet, bør det visselig omredigeres. Man maa ha rede paa hvad der i tilfælde besluttes.

Meisingset: Jeg tror, at under de forhaandenværende omstændigheter vil det være rigtigst at forslaget, naar det nu er fremsat, blir utlagt, for at faa sin endelige behandling mot slutningen av indstillingen. I denne mellemtid kan jo hr. Konow faa anledning til at forme forslaget paa en saadan maate at det rammer det som er meningen. Meningen er jo virkelig den, at hvis komiteens indstilling i dette punkt nu bifaldes, saa vil spørsmålet indskrænke sig til kun en utredning av hvorvidt ogsaa den anden pelotonchefstilling ved kompaniet skal besettes med en underofficer, og da tror jeg det er rigtigst at behandle dette spørsmål mot slutningen av indstillingen. Jeg kan forøvrig ikke tænke mig at Stortinget skulde ha noget imot enstemmig at bifalde en saadan anmodning til departementet om at utrede et saadant spørsmål til næste aar.

Mjelde: Der er ingen principiell uoverensstemmelse mellem mine uttalelser og hr. Konows forslag. Ti saken er den, at det avsnit vi staar i begrep med at vedta, gjælder



Møte for lukkede dører, Stortinget 6. august 1909

infanterikompaniets opsætning, og der behandles bare én stilling for vernepligtige officerer. Men med denne stilling staar eller falder hele institutionen som tropsbefal ved infanteriet. Tages altsaa denne stilling op til behandling, saa maa hele institutionen som saadan tages op til behandling, det er en selvfølge. Men under dette avsnit gjælder spørgsmaalet bare denne ene stilling.

Statsraad Lowzow: Ja, under dette avsnit gjælder det jo bare denne ene stilling ved infanteriet; men det samme spørgsmaal vil jo komme tilbake ved de andre vaaben, og det vil vel ikke være rimelig at opta en diskussion om det da. Naar saken skal optages til utredning, saa er det jo rimelig at man utreder det hele samlet, at altsaa utredningen gjælder den hele vernepligtsofficersinstitution.

Votering:

Konows forslag - "Forsvarsdepartementet anmodes om i næste aars forelæg at utrede spørgsmaalet om, hvorvidt ombytning av vernepligtige officerer med underofficerer kan foretages" - bifaldtes mot 5 eller 6 stemmer.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar at debatten i dette møte for lukkede døre ikke blir at offentliggjøre.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Præsidenten skal forhøre hos militærkomiteens formand, hvorvidt han anser det for rigtig, at det forslag som nu er bifaldt, offentliggjøres sammen med voteringen.

Bratlie: Det antar jeg ikke noget er til hinder for.

Præsidenten: Efter dette vil præsidenten foreslaa, at forslaget og voteringen over det blir at offentliggjøre.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar dernæst, at den videre behandling av denne sak utstaar til imorgen formiddag kl. 10.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Møtet hævet kl. 20.15.

---